

NASTANAK I RAD SKUPŠTINE SRPSKE AUTONOMNE OBLASTI KRAJINA (30. 4 – 19. 12. 1991)*

Dr Milan Gulić**

APSTRAKT: *Kada su pukotine jugoslovenske socijalističke zajednice postale više nego očigledne, otvoren je korpus različitih pitanja. Između ostalih, otvorilo se i pitanje položaja srpskog naroda u Hrvatskoj. Činjenica da su srpski politički predstavnici u pojedinim opštinama u Hrvatskoj na prvim višestranačkim izborima poslije Drugog svjetskog rata osvojili vlast stvorila je preduslov za početak srpskog autonomnog organizovanja na prostoru te, tada još uvijek, jugoslovenske republike. Počelo je sa Zajednicom općina Sjeverne Dalmacije i Like, nastavilo se stvaranjem Srpskog sabora i Srpskog nacionalnog vijeća, da bi 21. decembra 1990. godine bila proglašena Srpska Autonomna Oblast (SAO) Krajina, kao oblik teritorijalnog organizovanja srpskog naroda unutar Republike Hrvatske. S obzirom na to da su se prilike u 1991. godini dodatno zaoštrile, da je Hrvatska bila sve dalje od Jugoslavije, SAO Krajina je povlačila poteze kojima se Knin sve više udaljavao od Zagreba. Uobličavajući svoje institucije autonomnog organizovanja, SAO Krajina je obrazovala svoju skupštinu. Predmet našeg rada je upravo formiranje krajinskog parlamenta i njegov rad zaključno sa proglašenjem Republike Srpske Krajine (RSK), kada je Skupština SAO Krajine prerasla u Skupštinu RSK. Rad je zasnovan na objavljenim i neobjavljenim dokumentima, štampi, memoaristici i stručnoj literaturi.*

KLJUČNE RIJEČI: Srpska Autonomna Oblast Krajina, Skupština Srpske Autonomne Oblasti Krajina, Republika Srpska Krajina, Republika Hrvatska, Milan Babić

U okolnostima kada je Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ) dolazila svom istorijskom kraju, a Republika Hrvatska (RH) postepeno afirmisala svoju nezavisnost i želju za napuštanjem jugoslovenskog državnog okvira, srpsko pitanje u Hrvatskoj otvoreno je u punom obimu. Poslije prvih višestranačkih izbora

* Rad je u skraćenoj verziji predstavljen na naučnom skupu „Prošlost i kultura Srba u Republici Hrvatskoj“, koji je održan u Vukovaru 4. i 5. oktobra 2024. godine.

** Naučni savetnik, Institut za savremenu istoriju, Beograd, Republika Srbija
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5964-0158>; E-mail: milan.gulic@gmail.com

nakon 1938. godine, politički predstavnici srpskog naroda u većinski srpskim sredinama krenuli su putem autonomnog organizovanja, smatrajući da imaju pravo na svoju specifičnu poziciju u okolnostima kada se jugoslovenski državni okvir, u kojem su se osjećali sigurno, postepeno urušavao. Vlast Srpske demokratske stranke (SDS) u Kninu¹ donijela je odluku o istupanju iz Zajednice općina Dalmacije, a 27. juna 1990. godine Skupština Opštine (SO) Knin je na sjednici sva tri vijeća usvojila *Odluku o osnivanju i konstituisanju Zajednice općina Sjeverne Dalmacije i Like*.² Pošto je identičnu odluku 28. juna usvojila SO Donji Lapac, a 29. juna SO Gračac, na Dalmatinskom Kosovu 1. jula proglašena je Zajednica općina Sjeverne Dalmacije i Like. Zajednica je formirana „u cilju ostvarivanja jedinstvenog privrednog područja, ostvarivanja politike boljeg regionalnog razmještaja kapaciteta, korištenja sredstava akumulacije privrede i stanovništva ali i sredstava za podsticanje bržeg razvoja nerazvijenih opština“. Decidirano je navedeno da ona nije formirana u cilju ugrožavanja „suvereniteta ili privrednog jedinstva Republike Hrvatske“, već da bi se na tom prostoru oformio savremeni region, u kojem bi mogle doći do izražaja „nacionalne i kulturne specifičnosti ovog dijela Republike Hrvatske“. Formirano je Privremeno predsjedništvo Zajednice općina Sjeverne Dalmacije i Like, koje su sačinjavali svi predsjednici opština članica zajednice (u vrijeme održavanja konstitutivne sjednice trojica – Knin, Gračac i Donji Lapac),³ a za predsjednika je izabran Milan Babić, predsjednik SO Knin.⁴

Na dan kada su u Zagrebu zakazali sjednicu Sabora Socijalističke Republike Hrvatske na kojoj je trebalo da budu usvojeni sporni amandmani na *Ustav Socijalističke Republike Hrvatske*, 25. jula 1990. godine u Srbu su obrazovani Srpski sabor – kao svojevrsni parlament srpskog naroda u Hrvatskoj (što on u institucionalnom smislu nikada nije postao) i Srpsko nacionalno vijeće (SNV) – kao svojevrsna srpska vlada u Hrvatskoj. Osim toga, aklamacijom je usvojena *Deklaracija o suverenosti i autonomiji srpskog naroda*, u kojoj je istaknuto da je srpski narod u Hrvatskoj „na

¹ U skladu sa rezultatima izbora, vlast SDS-a u Kninu formirana je 23. maja 1990. godine, kada je za prvog višestranačkog predsjednika opštine poslije Drugog svjetskog rata izabran Milan Babić, a za potpredsjednika Lazar Macura. U prvom obraćanju odbornicima novog saziva opštinske skupštine novi predsjednik opštine je iskazao zadovoljstvo „da je prvi put u zapadnom dijelu Jugoslavije jedan parlament postao većinom srpski“ [Mate Rupić, ur., *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, *Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (1990.–1991.)* (Zagreb–Slavonski Brod: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata–Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 2007), 23–26].

² Protuobavještajna agencija (POA), *Odluka o osnivanju i konstituisanju Zajednice općina Sjeverne Dalmacije i Like*; „Odluka o osnivanju i konstituiranju Zajednice općina Sjeverne Dalmacije i Like“, *Službeni vjesnik općina Drniš, Knin i Šibenik*, 1. 8. 1990, 4–5.

³ Obrovac je pristupio Zajednici općina Sjeverne Dalmacije i Like 12. jula 1990, Dvor 17. jula, Vojnić i Glina 24. jula, Benkovac 6. avgusta, a Kostajnica 19. decembra iste godine (*Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 38–39, 117; Davor Marijan, *Hrvatska 1989.–1992. Rađanje države* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2017), 292).

⁴ Davor Pauković, prir., *Uspon i pad „Republike Srpske Krajine“: dokumentarni kronološki prikaz nastanka i propasti paradržave* (Zagreb: Centar za politološka istraživanja, 2005), 68–69; *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 33–35; Srđan Radulović, *Судбина Крајине* (Београд: Српско културно друштво Зора, 2015²), 125–126; Милан Гулић, „Проглашење Републике Српске Крајине: у сјенци Венсовог плана“, у: *Грађански рат у Хрватској 1991–1995.*, XI–XII, приређивач Милојко Будимир (Београд: Удружење Срба из Хрватске; Српско културно друштво Зора; Српска читаоница Др Јован Рашковић, 2016), 276.

osnovu svojih geografskih, istorijskih, društvenih i kulturnih osobnosti suveren narod sa svim pravima koja sadržava suverenost naroda“, uključujući pravo na autonomiju, čiji sadržaj zavisi „od federativnog ili konfederativnog uređenja Jugoslavije“. Konstitutivna sjednica SNV-a održana je u Kninu 31. jula, za predsjednika je izabran Milan Babić, a za potpredsjednike David Rastović, predsjednik SO Donji Lapac, i Mile Dakić, predsjednik Jugoslavenske samostalne demokratske stranke.⁵

Bez obzira na to što su amandmanima na *Ustav Socijalističke Republike Hrvatske* od 25. jula 1990. godine zajednice općina ukinute kao vid teritorijalne organizacije RH i činjenicu da je Ustavni sud Republike Hrvatske 28. avgusta poništio odluku o osnivanju Zajednice općina Sjeverne Dalmacije i Like, ona je nastavila da djeluje i postala je zametak budućeg srpskog autonomnog organizovanja u Hrvatskoj. U okolnostima kada je RH pripremala donošenje novog ustava, koji je i danas važeći, 12. decembra 1990. godine na zajedničkoj sjednici Privremenog predsjedništva Skupštine Zajednice općina Sjeverne Dalmacije i Like i Srpskog nacionalnog vijeća u Titovoj Korenici usvojen je dokument pod nazivom *Skica za statut Zajednice opština Sjeverne Dalmacije i Like – Srpske Autonomne Oblasti (Županije) Krajine*. Taj dokument je predstavljao „prilog javnoj raspravi na Ustav Republike Hrvatske“, a njegova suština je bila da se područje oblasti (ovdje i sa nazivom županija) „utvrdi kao autonomna jedinica“. Statut je 20. i 21. decembra usvojen na sjednici opštinskih skupština u Kninu, Donjem Lapcu, Gračacu, Obrovcu, Benkovcu, Titovoj Korenici, Vojniću i Dvoru, pa je 21. decembra 1990. godine na svečanoj sjednici u Kninu proglašena Srpska Autonomna Oblast (SAO) Krajina.⁶

Srpska Autonomna Oblast Krajina je definisana kao oblik teritorijalne autonomije srpskog naroda u sastavu Republike Hrvatske. Osnovana je u cilju postizanja „nacionalne ravnopravnosti“ i očuvanja „kulturnih i istorijskih osobnosti srpskog naroda nastanjenog na području istorijskih teritorija Dalmatinske i Vojne krajine“. Glavni grad je bio Knin, a u njen sastav su mogle da uđu opštine članice Zajednice općina Sjeverne Dalmacije i Like, druge opštine sa većinskim srpskim življem koje donesu odluku o priključenju SAO Krajini, kao i naselja sa srpskom većinom koja na referendumu donesu odluku o priključenju nekoj od opština SAO Krajine.⁷ Tako zamišljena SAO Krajina imala je nadležnosti u oblasti kulture, obrazovanja, službene upotrebe jezika i pisma, slobode vjeroispovijesti, javnog obavješćavanja, zdravstvene i socijalne zaštite, brige o djeci, zaštite životne sredine, prostornog planiranja, turizma i ugostiteljstva. Zakonodavnu vlast u SAO Krajini imala je skupština, a izvršnu vlast

⁵ *Uspon i pad „Republike Srpske Krajine“*, 70–71; *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 39–44, 47–56; С. Радуловић, н. д., 123–124; Миле Паспаљ, *Разоткривање истине* (Београд: Културна заједница Крајине, 2015), 87–89.

⁶ Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata (HMDCDR), fond Vlada Republike Srpske Krajine, kutija 1, *Skica za Statut Zajednice opština Sjeverne Dalmacije i Like – Srpske Autonomne Oblasti (Županije) Krajine*; Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990.–1995.* (Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2005), 94–95; *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 110–113.

⁷ Na zajedničkoj sjednici tri vijeća SO Pakrac 22. februara 1991. donijeta je odluka o priključenju SAO Krajini. Pod uticajem događaja na Plitvicama, identičnu odluku donijela je SO Kostajnica 31. marta, a SO Vrginmost 1. aprila iste godine [*Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 136, 156–158].

Izvršno vijeće. Skupština je trebalo da ima 60 poslanika biranih na neposrednim izborima, tajnim glasanjem, a sve dok se ovi organi ne izaberu na neposrednim izborima, u skladu sa statutom, ulogu Izvršnog vijeća obavljalo je Privremeno predsjedništvo Skupštine Zajednice općina Sjeverne Dalmacije i Like, a dužnosti Skupštine vršile su skupštine opština udruženih u Zajednicu općina Sjeverne Dalmacije i Like. Međutim, ovo je bilo samo u teoriji, u praksi su zajednički SAO Krajinu predstavljali SNV i Izvršno vijeće SAO Krajine.⁸

Odluka o proglašenju SAO Krajine oštro je dočekanu u Zagrebu, pa je ministar pravosuđa i uprave Branko Babac zatražio ocjenu njene ustavnosti i 31. decembra 1990. godine zabranio izvršenje *Odluke o sprovođenju Statuta Srpske Autonomne Oblasti Krajina* sve dok se o tome ne izjasni Ustavni sud Republike Hrvatske. U obrazloženju je navedeno da na osnovu odredbi novog *Ustava Republike Hrvatske*, „nije moguća nikakva autonomija“, pojašnjeno je, „bilo uz geografsko, bilo uz nacionalno stanovište“.⁹

Kako su se u narednim nedjeljama prilike u Hrvatskoj zaoštravale, tako je Hrvatska sve manje bila dio Jugoslavije, a SAO Krajina sve manje dio Hrvatske. Odgovarajući na *Rezoluciju o prihvatanju postupka za razdruživanje SFRJ i o mogućem udruživanju u savez suverenih republika*, koju je usvojio Sabor Republike Hrvatske 21. februara 1991. godine, SAO Krajina je na zajedničkoj sjednici SNV-a i Izvršnog vijeća SAO Krajine 28. februara usvojila *Rezoluciju o razdruživanju Republike Hrvatske i SAO Krajine*, a hrvatska zastava je, simbolično, uklonjena iz prostorija SO Knin.¹⁰ S obzirom na taj potez, sa stanovišta Knina, formalno gledajući, SAO Krajina je svega dva mjeseca posmatrana kao autonomna oblast unutar Hrvatske (koja je dio Jugoslavije), a od tada samo unutar Jugoslavije.

U skladu sa tim, 18. marta 1991. godine opštinske skupštine u Kninu, Donjem Lapcu, Gračacu i Titovoj Korenici „u funkciji dijela Skupštine SAO Krajine“ usvojile su odluku kojom se utvrđuje da na teritoriji SAO Krajine važe samo propisi savezne države i SAO Krajine, dok se propisi Republike Hrvatske mogu primijenjivati kao „pravna pravila i to samo ako nisu u suprotnosti sa saveznim propisima i Statutom SAO Krajine“. Takođe, na istoj sjednici pomenute opštinske skupštine u istom svojstvu usvojile su i *Statutarnu odluku o promjeni Statuta SAO Krajine*, kojom je iz postojećeg *Statuta Srpske Autonomne Oblasti Krajina* uklonjen svaki pomen Republike Hrvatske, pa SAO Krajina više nije bila autonomna oblast u sastavu RH i SFRJ, već samo „oblik teritorijalne autonomije u sastavu Federativne Jugoslavije“. Konačno, usvojena je i odluka kojom se pomenute opštine „potpuno i trajno“ izdvajaju iz sastava Republike Hrvatske i „sa svojim cjelokupnim teritorijem“ ostaju u sastavu jugoslovenske federacije „i to kao

⁸ HMDCDR, Vlada RSK, kut. 1, *Statut Srpske Autonomne Oblasti Krajine; Uspon i pad „Republike Srpske Krajine“*, 73–78; *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 117–118, 120–124; M. Паспаљ, *Разоткривање истине*, 89–94; D. Marijan, *Hrvatska*, 299–300.

⁹ POA, *Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa i uprave, Rješenje*, 31. 12. 1990.

¹⁰ HMDCDR, Vlada RSK, kut. 1, *Rezolucija o razdruživanju R. Hrvatske i SAO Krajine*; Радован Ковачевић, „Донета Резолуција о раздруживању САО Крајине од Републике Хрватске“, „Срби у Хрватској остају у Југославији“, *Политика*, 1. 3. 1991, 1, 9; „Крајина раздružена од Хрватске“, *Нова ријеч*, 18. 3. 1991, 1; „Резолуција о раздруживању Р. Хрватске и САО Крајине“, *Гласник Крајине*, 2. 4. 1991, 1; *Uspon i pad „Republike Srpske Krajine“*, 80–81; С. Радловић, н. д., 131–132; *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 141–142; Anđelko Milardović, прир., *Dokumenti o državnosti i političkom sustavu Republike Hrvatske 1990.–2020.* (Zagreb: AGM d.o.o. za izdavaštvo i usluge, 2021), 106–107.

dio SAO Krajina, koja je konstitutivni dio Federacije“. Identične dokumente 20. marta usvojile su i opštinske skupštine u Benkovcu i Obrovcu.¹¹

Otprilike u isto vrijeme došlo je i do prvih oružanih sukoba – u Pakracu 1. marta 1991. godine, a zatim i do prvih žrtava – na Plitvicama 31. marta. Kada su pale prve žrtve – na obje zaraćene strane po jedna, činilo se da su stvari otišle predaleko i da je „ratnu mašineriju“ nemoguće zaustaviti. Slijedili su radikalni potezi sa obje strane, pa je tako Izvršno vijeće SAO Krajine 1. aprila 1991. godine donijelo *Odluku o prisajedinjenju SAO Krajine Republici Srbiji*. Tom odlukom su u Kninu jasno iskazali namjeru da SAO Krajina postane dio „jedinstvene državne teritorije Republike Srbije“, a od tog dana su na njenoj teritoriji važili samo savezni (tj. jugoslovenski) i republički (tj. srbijanski) propisi, dok je krajinske propise trebalo uskladiti sa zakonima Republike Srbije. U trenutku kada je donijeta ova odluka, u sastavu SAO Krajine nalazilo se 13 opština: Knin, Donji Lapac, Gračac, Obrovac, Benkovac, Titova Korenica, Vojnić, Dvor, Pakrac, Kostajnica, Vrginmost, Glina i Petrinja.¹²

Ovakva odluka vlasti SAO Krajine nije dočekan blagonaklono u Beogradu, tj. pratila ju je čutnja ili bolje reći ignorisanje, pa nije mogla da proishodi nikakvo pravno dejstvo. Zbog toga su u Kninu povukli nove poteze u cilju jačanja svoje pozicije, pa su počele pripreme za krajinsku institucionalizaciju. Prvi korak na tom putu bilo je formiranje krajinskog parlamenta, iako u tom trenutku nije bilo uslova da se održe izbori, kako je to bilo predviđeno statutom. Zato su SO u sastavu SAO Krajine usvajale *Odluku o izmjenama Odluke o sprovođenju Statuta Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, kojom je utvrđeno da će funkciju Skupštine SAO Krajine „do provođenja izbora“ vršiti poslanici birani u SO koje su u sastavu SAO Krajine iz reda odbornika. Precizirano je da će se izbor poslanika vršiti tajnim glasanjem „na prijedlog Komisije za izbor i imenovanje Skupštine opštine vodeći računa o proporcionalnoj zastupljenosti svih stranaka skupštine opštine koja vrši izbor“. Svaka SO trebalo je da bira sedam poslanika za Skupštinu SAO Krajine, čiji je rad trebalo urediti poslovníkom, koji bi bio donijet na konstitutivnoj sjednici. Sva tri vijeća SO Benkovac usvojila su ovu odluku 15. aprila 1991. godine, Donji Lapac i Gračac 16. aprila, a Knin 17. aprila.¹³

¹¹ Радован Ковачевић, „Конституисана федерална јединица Крајина“, *Политика*, 19. 3. 1991, 9–10; М. Четник, „Одлуке о издвајању из састава Републике Хрватске“, *Политика*, 21. 3. 1991, 19; „Одлука о примјени закона и других прописа на подручју Српске Аутономне Области Крајина“, „Статутарна одлука о промјени Статута САО Крајине“, „Одлука о одвајању од Републике Хрватске“, *Гласник Крајине*, 2. 4. 1991, 7–8, 44–45; „Одлука о одвајању од Републике Хрватске“, „Одлука о примјени закона и других прописа на подручју Српске Аутономне Области Крајина“, „Статутарна одлука о промјени Статута САО Крајине“, *Гласник Крајине*, 17. 5. 1991, 126–127, 141, 160, 171; *Uspon i pad „Republike Srpske Krajine“*, 81–84; *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 151–153; D. Marijan, *Hrvatska*, 301.

¹² HMDCCR, Vlada RSK, kut. 1, *Odluka o prisajedinjenju Srpske Autonomne Oblasti Krajina Republici Srbiji*; М. Четник, „Одлука Крајине о присаједињењу Србији“, *Политика*, 2. 4. 1991, 7; „Одлука о присаједињењу Српске Аутономне Области Крајина Републици Србији“, *Гласник Крајине*, 20. 4. 1991, 65; *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 160–161; Davor Marijan, *Oluja* (Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2007), 167–168; С. Радуловић, н. д., 133.

¹³ М. Четник, „Изабрани посланици за Скупштину САО Крајине“, *Политика*, 17. 4. 1991, 19; „Одлука о измјенама Одлуке о спровођењу Статута Српске Аутономне Области Крајина“, *Гласник Крајине*, 20. 4. 1991, 66, 79–80; „Одлука о измјенама Одлуке о спровођењу Статута Српске

Kada je većina SO u sastavu SAO Krajine usvojila ovu odluku, stvoren je preduslov da se 30. aprila 1991. godine održi konstitutivna sjednica Skupštine SAO Krajine. Iako je njenim statutom zamišljeno da Zajednica općina Sjeverne Dalmacije i Like ima svoju skupštinu, ona nikada nije formirana. Takođe, premda je Srpski sabor zamišljen kao srpska alternativa Hrvatskom saboru, on nikada nije dobio institucionalni okvir. Otuda, prvi srpski parlament u Hrvatskoj u vrijeme raspada Jugoslavije bila je Skupština SAO Krajine. Premda je statutom bilo jasno određeno, Skupština SAO Krajine nije izabrana na izborima, već po nekoj vrsti delegatskog sistema. U trenutku formiranja, svoje poslanike u Skupštini SAO Krajine imalo je devet opština, od čega po tri iz Sjeverne Dalmacije i Like, dvije opštine sa Banije, a jedna sa Korduna. Na prvom zasjedanju Skupštine SAO Krajine verifikovani su mandati 61 poslanika, po sedam iz Benkovca, Obrovca, Knina, Gračaca, Donjeg Lapca, Titove Korenice¹⁴ i Dvora, a po šest iz Vrginmosta i Gline.¹⁵ Poslije verifikacije njihovih mandata, poslanici su polagali zakletvu, koja je glasila: „Svečano izjavljujem da ću dužnost poslanika savjesno obavljati i pridržavati se Ustava, zakona, Statuta Krajine, da ću čuvati ravnopravnost naroda i narodnosti i da ću se zalagati za svestrani napredak SFRJ i SAO Krajine.“ Kao što je predviđeno, na prvoj sjednici Skupštine SAO Krajine usvojen je *Poslovnik Skupštine Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, kojim je utvrđena organizacija i način rada krajinskog parlamenta.¹⁶

Za prvog predsjednika Skupštine SAO Krajine izabran je poslanik iz Gline Velibor Matijašević, za potpredsjednike Zdravko Zečević iz Benkovca i Ilija Đukić iz Donjeg Lapca, dok je za sekretara imenovana Borka Lalić. Predsjednik SNV-a i SO Knin Milan Babić izabran je za predsjednika Izvršnog vijeća Skupštine SAO Krajine, a imenovan je i Savjet za narodnu odbranu, koji je predstavljao radno tijelo Skupštine SAO Krajine. Činili su ga: predsjednik Skupštine SAO Krajine, predsjednik Izvršnog vijeća Skupštine SAO Krajine, sekretar za narodnu odbranu SAO Krajine, sekretar Sekretarijata za unutrašnje poslove SAO Krajine i tri poslanika u Skupštini SAO Krajine.¹⁷

Аутономне Области Крајина“, *Гласник Крајине*, 17. 5. 1991, 143, 152–153; *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 165.

¹⁴ Na sjednici sva tri vijeća opštinske skupštine 26. juna 1991. godine donijeta je odluka o ukidanju naziva mjesta Titova Korenica i povratku starog imena Korenica [„Одлука о враћању мјесту назива Кореница“, *Гласник Крајине*, 2. 7. 1991, 251–252].

¹⁵ HMDCDR, fond Skupština Republike Srpske Krajine (3), kut. 1, *Odluka o verifikaciji mandata poslanika Skupštine SAO Krajine*, 30.4.1991.

¹⁶ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Poslovnik Skupštine Srpske Autonomne Oblasti Krajina*; „Пословник Скупштине Српске Аутономне Области Крајина“, *Гласник Крајине*, 15. 7. 1991, 264–270.

¹⁷ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Rješenje o izboru predsjednika Izvršnog vijeća Skupštine Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, 30. 4. 1991; Isto, *Rješenje o imenovanju Savjeta za narodnu odbranu Skupštine Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, 30. 4. 1991; Isto, *Rješenje o izboru predsjednika Skupštine Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, 30. 4. 1991; Isto, *Rješenje o izboru dva podpredsjednika Skupštine Srpske Autonomne oblasti Krajina*, 30. 4. 1991; Isto, *Rješenje o imenovanju sekretara Skupštine Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, 30. 4. 1991; „Рјешење о избору председника Извршног вијећа Скупштине Српске Аутономне Области Крајина“, „Рјешење о именовању Савјета за народну одбрану Скупштине Српске Аутономне Области Крајина“, „Рјешење о избору председника Скупштине Српске Аутономне Области Крајина“, „Рјешење о избору два подпредседника Скупштине Српске Аутономне Области Крајина“, „Рјешење о именовању секретара Скупштине Српске Аутономне Области Крајина“, *Гласник Крајине*, 17. 5. 1991, 122–123.

Skupština je odmah donijela odluku o raspisivanju referenduma za 12. maj 1991. godine sa pitanjem: „Da li ste za prisajedinjenje Krajine Republici Srbiji i za to da Krajina ostane u Jugoslaviji sa Srbijom, Crnom Gorom i drugim koji žele da očuvaju Jugoslaviju?“ Na taj način trebalo je da se izvrši pritisak na Beograd – da prihvati odluku SAO Krajine o prisajedinjenju Srbiji, ali i da se odgovori Zagrebu, koji je za 19. maj zakazao referendum o očepljenju od Jugoslavije. Za rukovođenje referendumskim procesom izabrana je Centralna komisija za sprovođenje referenduma na teritoriji SAO Krajine. Za predsjednika je imenovana Ljubica Vujanić, a za članove Borka Lalić i Dušan Vještica. Za zamjenika predsjednika imenovan je Risto Matković, a za zamjenike članova Nikica Šašić i Zdravko Zečević. Centralna komisija za sprovođenje referenduma imenovala je opštinske komisije za sprovođenje referenduma, koje su imenovale glasačke odbore.¹⁸

Kada je referendumski proces završen, Skupština SAO Krajine sastala se u opštinskoj sali u Kninu 16. maja 1991. godine na svojoj drugoj sjednici, a povod su bili rezultati referenduma i djelovanje u skladu sa njima. Skupština SAO Krajine usvojila je izvještaj Centralne komisije za sprovođenje referenduma na teritoriji SAO Krajine. S obzirom na to da se 99,8% glasača izjasnilo da jeste za prisajedinjenje Srbiji i za ostanak u Jugoslaviji sa Srbijom, Crnom Gorom „i drugim koji žele da očuvaju Jugoslaviju“,¹⁹ Skupština SAO Krajine potvrdila je odluku Izvršnog vijeća SAO Krajine od 1. aprila prema kojoj je teritorija SAO Krajine „sastavni dio jedinstvene državne teritorije Republike Srbije“. Precizirano je da teritoriju SAO Krajine čine opštine: Knin, Benkovac, Obrovac, Gračac, Donji Lapac, Korenica, Kostajnica, Vojnić, Vrginmost, Glina, Dvor na Uni, Zajednica mjesnih zajednica s većinskim srpskim stanovništvom opštine Petrinja i Sisak „i sva srpska naselja koja su se pripojila jednoj od navedenih opština, kao i ona naselja koja se ubuduće izjasne za pripajanje“. Na teritoriji SAO Krajine, stajalo je u odluci, trebalo je da se primjenjuju ustav i zakoni Republike Srbije, a *Statut SAO Krajine* i ostale pravne propise koji su se primjenjivali na nenoj teritoriji trebalo je uskladiti sa *Ustavom Republike Srbije*. Kako bi službeni Beograd zvanično bio informisan o ishodu referenduma u SAO Krajini, obrazovana je grupa od šest poslanika zadužena da Narodnoj Skupštini Republike Srbije podnese izvještaj Centralne komisije za sprovođenje referenduma na području SAO Krajine. S tim u vezi Milan Babić je izrazio nadu da će srbijanski parlament verifikovati mandate

¹⁸ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Odluka o raspisivanju referenduma za prisajedinjenje SAO Krajine Republici Srbiji i da Krajina ostane u Jugoslaviji sa Srbijom, Crnom Gorom i drugim koji žele da očuvaju Jugoslaviju*; Isto, *Rješenje o imenovanju Centralne Komisije za sprovođenje referenduma na području SAO Krajine za prisajedinjenje SAO Krajine Republici Srbiji i da Krajina ostane u Jugoslaviji sa Srbijom, Crnom Gorom i drugim koji žele da očuvaju Jugoslaviju*; M. Č., „Referendum o prisajediñenju SAO krajinе Србији 12. маја“, *Политика*, 3. 5. 1991, 6; „Одлука о расписивању референдума за присаједињење САО Крајине Републици Србији и да Крајина остане у Југославији са Србијом, Црном Гором и другим који желе да очувају Југославију“, „Решење о именовању Централне Комисије за спровођење референдума на подручју САО Крајине за присаједињење САО Крајине Републици Србији и да Крајина остане у Југославији са Србијом, Црном Гором и другим који желе да очувају Југославију“, *Гласник Крајине*, 17. 5. 1991, 123; N. Barić, n. d., 101; *Uspón i pad „Republike Srpske Krajine“*, 84–86; *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 166–168; D. Marijan, *Oluja*, 168–169; C. Радуловић, н. д., 135–136.

¹⁹ *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 172–177.

poslanika krajinske skupštine.²⁰ Međutim, odluka Izvršnog vijeća SAO Krajine od 1. aprila, izjašnjavaње naroda na referendumu od 12. maja, kao i odluka Skupštine SAO Krajine od 16. maja bili su uzaludni, pošto ništa od toga nije prihvatila Narodna skupština Republike Srbije. Štaviše, ovakvi potezi Knina u Beogradu su doživljeni kao ishitreni i štetni.

Osim odluka vezanih za referendum i željeno prisajedinjenje Srbiji, na drugoj sjednici Skupštine SAO Krajine izvršena je verifikacija mandata poslanika iz Vojnića, koji je predstavljao 10. opštinu zastupljenu u Skupštini SAO Krajine, pa je ukupan broj poslanika porastao na 68. Takođe, usvojena je *Odluka o Službi društvenog knjigovodstva Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, koja je definisana kao „jedinствена i samostalна служба која обавља послове на основу Устава, Закона и Статута SAO Krajine“.²¹

Skupština SAO Krajine je na svojoj trećoj sjednici 29. maja 1991. godine donijela odluku kojom se *Statut Srpske Autonomne Oblasti Krajina* proglašava *Ustavnim zakonom Srpske Autonomne Oblasti Krajina*,²² a njegovim izmjenama i dopunama dotadašnje Izvršno vijeće Skupštine SAO Krajine preimenovano je u Vladu SAO Krajine. Na njenom čelu je stajao Milan Babić, do tada nosilac niza funkcija – predsjednik SO Knin, predsjednik Privremenog predsjedništva Skupštine Zajednice općina Sjeverne Dalmacije i Like, predsjednik Srpskog nacionalnog vijeća i predsjednik Izvršnog vijeća Skupštine SAO Krajine. Zaokružujući organizaciju najviših tijela vlasti, Skupština SAO Krajine je usvojila i *Zakon o Vladi Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, kojim je jasno definisano da Vlada SAO Krajine „vodi politiku Srpske Autonomne Oblasti Krajina i izvršava zakone, druge propise i opšte akte Skupštine u skladu s Ustavnim zakonom“, kao i da „zastupa Autonomnu Oblast kao pravno lice“. Usvojen je i *Zakon o ministarstvima Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, kojim je predviđeno da u SAO Krajini postoji 15 ministarstava: Ministarstvo odbrane, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo spoljnih poslova, Ministarstvo finansija, Ministarstvo za pravosuđe i upravu, Ministarstvo za industriju i ekonomski razvoj, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva, vodoprivrede, turizma i trgovine, Ministarstvo za elektroprivredu i energetiku, Ministarstvo saobraćaja i veza, Ministarstvo za urbanizam, stambeno-komunalne djelatnosti i građevinarstvo, Ministarstvo obrazovanja, Ministarstvo za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu, Ministarstvo za zdravstvo, socijalni rad i socijalnu politiku, Ministarstvo za informisanje i Ministarstvo vjera.²³

²⁰ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Zaključak o izboru poslaničke grupe za podnošenje Narodnoj skupštini Republike Srbije Izvještaja Komisije za sprovođenje referenduma na području Srpske Autonomne Oblasti Krajine*; Isto, *Odluka o prisajedinjenju SAO Krajine Republici Srbiji i da oстане u Jugoslaviji sa Srbijom, Crnom Gorom i drugim koji žele da očuvaju Jugoslaviju*; M. Четник, „Донета одлука о присаједињењу Крајине Србији“, *Политика*, 17. 5. 1991, 9; „Закључак о усвајању Извјештаја Централне комисије за спровођење референдума на подручју SAO Крајине“, „Одлука о присаједињењу SAO Крајине Републици Србији и да остане у Југославији са Србијом, Црном Гором и другим који желе да очувају Југославију“, *Гласник Крајине*, 17. 5. 1991, 123–124; N. Barić, n. d., 101–102; D. Marijan, *Oluja*, 169–170.

²¹ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Dnevni red 2. sjednice Skupštine SAO Krajine*; Isto, *Odluka o Službi društvenog knjigovodstva Srpske Autonomne Oblasti Krajina*; „Одлука о Служби друштвеног књиговодства Српска Аутономне Области Крајина“, *Гласник Крајине*, 17. 5. 1991, 124–125.

²² HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Odluka o proglašenju Statuta Srpske Autonomne Oblasti Krajina Ustavnim zakonom Srpske Autonomne Oblasti Krajine*; „Одлука о проглашењу Статута Српске Аутономне Области Крајина Уставним законом Српске Аутономне Области Крајина“, *Гласник Крајине*, 5. 6. 1991, 176.

²³ Милан Четник, „Формирана влада SAO Крајине“, *Политика*, 30. 5. 1991, 6; „Указ о проглашењу Закона о измјени и допуни Уставног закона Српске Аутономне Области Крајина“,

Na trećoj sjednici Skupštine SAO Krajine usvojeni su i *Zakon o organima uprave Srpske Autonomne Oblasti Krajina* i *Zakon o sudovima Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, kojim su vlasti SAO Krajine definitivno preuzele kontrolu nad sudskom vlašću na tom prostoru. Tim zakonom je predviđeno da u SAO Krajini postoje opštinski i okružni sudovi, dok je najviši sud u SAO Krajini bio Vrhovni sud SAO Krajine. Takođe, usvojen je i *Zakon o primjeni pravnih propisa Republike Srbije na teritoriji Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, kojim je i zakonski potvrđena obaveza da se na teritoriji SAO Krajine primjenjuju zakoni i ostali propisi Republike Srbije za oblasti za koje ne postoje propisi SAO Krajine.²⁴ Na pomenutoj sjednici donijeta je i odluka o formiranju jedinica za specijalne namjene Ministarstva unutrašnjih poslova SAO Krajine pod nazivom „Milicija Krajine“, koje bi bile u nadležnosti Ministarstva odbrane i predstavljale zametak oružanih snaga, a čiji je zadatak bila odbrana teritorijalnog integriteta SAO Krajine, kao i obezbjeđenje vitalnih objekata i oblasnih institucija.²⁵

Pošto su usvojeni sistemski zakoni i SAO Krajina dobila nove državotvorne oblike, Skupština SAO Krajine je zaključila svoje treće zasjedanje. Međutim, poslije pauze rad je nastavljen, ali kroz četvrto zasjedanje, na kojem su u fokusu bila personalna rješenja za prvu Vladu SAO Krajine. Skupština SAO Krajine je tada donijela rješenja o izboru Dušana Starevića za potpredsjednika Vlade i ministra za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu, kao i rješenja o izboru još deset ministara u Vladi SAO Krajine. Književnik Jovan Radulović postao je ministar spoljnih poslova, Risto Matković ministar za pravosuđe i upravu, Veljko Stojšavljević ministar za poljoprivredu, šumarstvo, vodoprivredu, turizam i trgovinu, Branko Šimpraga ministar za saobraćaj i veze, Dušan Badža ministar obrazovanja, Vaso Ležaić ministar za zdravstvo, socijalni rad i socijalnu politiku, Lazar Macura ministar informisanja, Petar Štikovac ministar vjera, Milan Martić ministar odbrane, a Dušan Vještica ministar unutrašnjih poslova. Konačno, donijeta je i odluka o izboru tri člana Savjeta za narodnu odbranu Skupštine SAO Krajine iz reda poslanika, a izabrani su: Nebojša Mandinić, Lazar Macura i David Rastović.²⁶

„Указ о проглашењу Закона о Влади Српске Аутономне Области Крајина“, „Указ о проглашењу Закона о министарствима Српске Аутономне Области Крајина“, *Гласник Крајине*, 5. 6. 1991, 176–181; „Указ о проглашавању Уставног закона Српске Аутономне Области Крајина“, *Гласник Крајине*, 15. 7. 1991, 270–272; *Uspon i pad „Republike Srpske Krajine“*, 89–95; *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 178–181.

²⁴ „Указ о проглашењу Закона о органима управе Српске Аутономне Области Крајина“, „Указ о проглашењу Закона о судovima Српске Аутономне Области Крајина“, „Указ о проглашењу Закона о примјени правних прописа Републике Србије на територији Српске Аутономне Области Крајина“, *Гласник Крајине*, 5. 6. 1991, 181–188.

²⁵ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Odluka o formiranju jedinica za specijalne namjene MUP-a Srpske Autonomne Oblasti Krajine pod nazivom „Milicija Krajine“ koje se stavljaju u nadležnost Ministarstva odbrane*; „Одлука о формирању јединица за специјалне намјене МУП-а Српске Аутономне Области Крајине под називом *Милиција Крајине* које се стављају у надлежност Министарства одбране“, *Гласник Крајине*, 5. 6. 1991, 188.

²⁶ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Rješenje o imenovanju tri člana u Savjet za narodnu odbranu Skupštine SAO Krajina*; Isto, *Rješenje o izboru ministra odbrane Srpske Autonomne Oblasti Krajine*, 29. 5. 1991; Isto, *Rješenje o izboru ministra unutrašnjih poslova Srpske Autonomne Oblasti Krajine*, 29. 5. 1991; Isto, *Rješenje o izboru ministra spoljnih poslova Srpske Autonomne Oblasti Krajine*, 29. 5. 1991; Isto, *Rješenje o izboru ministra za pravosuđe i upravu Srpske Autonomne Oblasti Krajine*, 29. 5. 1991; Isto, *Rješenje o izboru ministra poljoprivrede, šumarstva, vodoprivrede*,

Hrvatska je, na osnovu rezultata majskog referenduma, 25. juna 1991. godine proglasila suverenost i samostalnost, ali je na tu odluku stavljen tromjesečni moratorijum. Međutim, na radikalne poteze Zagreba Knin je pokušavao da dà odgovor. U Spomen domu „Gavrilo Princip“ u Bosanskom Grahovu 27. juna je održana zajednička sjednica Skupštine SAO Krajine i Skupštine Zajednice opština Bosanska Krajina, na kojoj je usvojena *Deklaracija o ujedinjenju Zajednice opština Bosanska Krajina i Srpske Autonomne Oblasti Krajina*. Do zajedničke sjednice je došlo u okolnostima kada se „nakon razjedinjenja Jugoslavije odvajanjem Slovenije i Hrvatske“ srpski narod nalazio „na novom istorijskom iskušenju ponovnog traženja forme svog državnog objedinjavanja i konstituisanja“. Osnovni motiv novog srpskog državnog objedinjavanja trebalo je da bude „da svi Srbi žive u jednoj državi“, a prvi korak u tom cilju „ujedinjenje dviju srpskih Krajina“. U deklaraciji je naznačeno da se Bosanska Krajina i SAO Krajina konstituišu u „jedinstvenu političko-teritorijalnu cjelinu“ i da taj čin predstavlja volju srpskog naroda u te dvije oblasti da živi zajedno. Otuda je deklaracija o ujedinjenju predstavljala „pravnu i političku osnovu integrativne saradnje u oblastima privrede, politike, kulture, prosvjete, obrazovanja, zdravstva, socijalnog rada i socijalne politike, saobraćaja i veza, informisanja, policije, odbrane i drugih sektora života i rada u kojima se ukaže potreba za takvom saradnjom“.²⁷

Na petoj sjednici Skupštine SAO Krajine, koja je održana u Bosanskom Grahovu i kao prva zajednička sjednica Skupštine SAO Krajine i Skupštine Zajednice opština Bosanske Krajine, verifikovani su mandati poslanika iz Kostajnice, koja je postala 11. opština zastupljena u krajinskom parlamentu, čiji je ukupan broj poslanika porastao na 75. Izabrana su dva potpredsjednika i tri ministra u Vladi SAO Krajine, a izvršena je i jedna ministarska rokada.²⁸ Za potpredsjednike Vlade SAO Krajine imenovani su Risto Matković, ministar za pravosuđe i upravu SAO Krajine i predsjednik Izvršnog vijeća SO Knin, i Jovan Katić, koji je postao i ministar za industriju

*turizma i trgovine Srpske Autonomne Oblasti Krajine, 29. 5. 1991; Isto, Rješenje o izboru ministra za saobraćaj i veze Srpske Autonomne Oblasti Krajine, 29. 5. 1991; Isto, Rješenje o izboru ministra obrazovanja Srpske Autonomne Oblasti Krajine, 29. 5. 1991; Isto, Rješenje o izboru ministra za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu Srpske Autonomne Oblasti Krajine, 29. 5. 1991; Isto, Rješenje o izboru ministra za zdravstvo, socijalni rad i socijalnu politiku SAO Krajine, 29.5.1991; Isto, Rješenje o izboru ministra za informisanje Srpske Autonomne Oblasti Krajine, 29.5.1991; Isto, Rješenje o izboru ministra vjera, 29.5.1991; Isto, Rješenje o izboru podpredsjednika Vlade, 29. 5. 1991; „Rješenje o izboru podpredsjednika Vlade“, „Rješenje o izboru ministra spoljnih poslova Srpske Autoonomne Oblasti Krajina“, „Rješenje o izboru ministra za pravosuđe i upravu Srpske Autoonomne Oblasti Krajina“, „Rješenje o izboru ministra poljoprivrede, šumarstva, vodoprivrede, turizma i trgovine Srpske Autoonomne Oblasti Krajina“, „Rješenje o izboru ministra za saobraćaj i veze Srpske Autoonomne Oblasti Krajina“, „Rješenje o izboru ministra obrazovanja Srpske Autoonomne Oblasti Krajina“, „Rješenje o izboru ministra za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu Srpske Autoonomne Oblasti Krajina“, „Rješenje o izboru ministra za zdravstvo, socijalni rad i socijalnu politiku SAO Krajine“, „Rješenje o izboru ministra za informisanje Srpske Autoonomne Oblasti Krajina“, „Rješenje o izboru ministra vjera“, „Rješenje o imenovanju tri člana u Savjet za narodnu odbranu Skupštine SAO Krajina“, *Glasnik Krajine*, 5. 6. 1991, 188–189; Mile Đakić, *Srpska Krajina: istorijski temelji i nastanak* (Knin: Iskra, 1994), 54–56.*

²⁷ „Deklaracija o ujedinjenju Zajednice opština Bosanska Krajina i Srpske Autonomne Oblasti Krajina“, *Glasnik Krajine*, 2. 7. 1991, 204; D. Marijan, *Oluja*, 170–171; Milan Gušlić, „Projekti ujedinjenja Republike Srpske i Republike Srpske Krajine“, *Srpske studije*, XV, (2024), 331–332.

²⁸ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Dnevni red 5. sjednice Skupštine SAO Krajine*.

i ekonomski razvoj. Osim toga, Vukašin Babić je postao ministar za elektroprivredu i energetiku, a Milan Bauk ministar finansija. Iako prethodno izabran za ministra odbrane, Milan Martić je postao ministar unutrašnjih poslova umjesto Dušana Vještice, koji je postao ministar za urbanizam, stambeno-komunalne djelatnosti i građevinarstvo.²⁹ Na taj način je Vlada SAO Krajine dobila konačne obrise, sa izuzetkom upražnjenog mjesta ministra odbrane, a činili su je: predsjednik, tri potpredsjednika – svaki na čelu po jednog ministarstva, i 11 ministara. Zahvaljujući tome, 1. jula 1991. godine u Kninu je održana prva sjednica Vlade SAO Krajine.³⁰

U narednom periodu rat se razvijao nesmanjenom žestinom. Borbe su se postepeno rasplamsavale diljem te republike, od Baranje i Slavonije do Dalmacije, a u septembru je otpočela i tzv. Bitka za vojarnu, kojom je trebalo zadati odlučan udarac armiji savezne države i naoružati mladu Hrvatsku vojsku. U takvim okolnostima Skupština SAO Krajine se nije ni sastajala – od petog zasjedanja koje je održano krajem juna i početka rada Vlade SAO Krajine. Čini se da je punim konstituisanjem izvršnog organa marginalizovan zakonodavni organ SAO Krajine. Iz Vlade SAO Krajine to su opravdavali svojom ranijom naredbom o političkom djelovanju u ratnim uslovima, na osnovu koje je izvršna vlast značajno proširila svoje nadležnosti. Pozivajući se na član 22 *Ustavnog zakona Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, prema kojem predsjednik Vlade „predstavlja Oblast, proglašava zakon, odluke i druge opšte akte Skupštine i vrši i druge poslove koje mu povjere Skupština i Vlada“, Vlada SAO Krajine je 16. oktobra 1991. godine donijela set poreskih, pravosudnih i drugih sistemskih zakona o kojima je prethodno raspravljala na svojim sjednicama, a da nisu prošli regularnu skupštinsku proceduru.³¹ Treba napomenuti da je i *Poslovnik Skupštine Srpske*

²⁹ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Rješenje o izboru ministra finansija Srpske Autonomne Oblasti Krajine*, 27. 6. 1991; Isto, *Rješenje o izboru ministra za industriju i ekonomski razvoj Srpske Autonomne Oblasti Krajine*, 27. 6. 1991; Isto, *Rješenje o izboru ministra za elektroprivredu i energetiku Srpske Autonomne Oblasti Krajine*, 27. 6. 1991; Isto, *Rješenje o izboru ministra unutrašnjih poslova Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, 27. 6. 1991; Isto, *Rješenje o izboru ministra za urbanizam, stambeno-komunalne djelatnosti i građevinarstvo Srpske Autonomne Oblasti Krajine*, 27. 6. 1991; Isto, *Rješenje o izboru potpredsjednika Vlade*, 27. 6. 1991; „Рјешење о избору подпредседника Владе“, „Рјешење о избору министра унутрашњих послова Српске Аутономне Области Крајина“, „Рјешење о избору министра за електропривреду и енергетику Српске Аутономне Области Крајине“, „Рјешење о избору министра за индустрију и економски развој Српске Аутономне Области Крајине“, „Рјешење о избору министра финансија Српске Аутономне Области Крајине“, „Рјешење о избору министра за урбанизам, стамбено-комуналне дјелатности и грађевинарство Српске Аутономне Области Крајине“, *Гласник Крајине*, 2. 7. 1991, 204–205; *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 185–191.

³⁰ *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 192–195.

³¹ „Указ о проглашењу Закона о непосредним порезима“, „Указ о проглашењу Закона о порезу на промет некретнина и права“, „Указ о проглашењу Закона о посебном порезу на промет производа и услуга“, „Указ о проглашењу Закона о финансирању јавних потреба“, „Указ о проглашењу Закона о стопама непосредних пореза и припадности пореза, такса и других прихода друштвено-политичким заједницама у 1991. години“, „Указ о проглашењу Закона о оснивању Привредне коморе Српске Аутономне Области Крајина“, „Указ о проглашењу Закона о робним резервама“, „Указ о проглашењу Закона о путевима“, *Гласник Крајине*, 17. 10. 1991, 292–321, 324–349; „Указ о проглашењу Закона о Јавном правобранилаштву“, „Указ о проглашењу Закона о суду за прекршаје Српске Аутономне Области Крајине“, „Указ о проглашењу Закона о Јавном тужилаштву“, „Указ о проглашењу Закона о територијалној

Autonomne Oblasti Krajina ostavljao mogućnost da „u slučaju neposredne ratne opasnosti, za vrijeme ratnog stanja ili vanrednog stanja Izvršno vijeće donosi akte o pitanju iz nadležnosti Skupštine, s tim da je dužno da ih podnese na potvrdu Skupštini čim ona bude u mogućnosti da se sastane“.³²

Međutim, nesazivanje Skupštine otkrilo je ozbiljne rascjepe u vrhu krajinskih vlasti, koji su došli do izražaja kada se pojavilo saopštenje iza kojeg su stajali: predsjednik Skupštine SAO Krajine Velibor Matijašević, potpredsjednik Vlade SAO Krajine i ministar za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu Dušan Starević, kao i predsjednici pet krajinskih opština – Jasminka Mandić (Gračac), David Rastović (Donji Lapac), Boško Božanić (Korenica), Sergej Veselinović (Obrovac) i Zdravko Zečević (Benkovac). Oni su istakli da se „višemjesečno uzurpiranje vlasti i blokada rada Skupštine Krajine od strane predsjednika Vlade i pojedinaca“ snažno reflektuje na politiku, izvršnu i sudsku vlast i prijeti „da Krajina postane despotija sa ličnom vlašću pojedinaca i zatvorenih grupa“. Na sličnom tragu je bio i ministar unutrašnjih poslova Milan Martić, koji je u tom trenutku predstavljao krupnu političku figuru i svojevrsni simbol srpskog otpora novim hrvatskim vlastima, poručivši javno „da se više puta odlagana Skupština Krajine mora odmah sazvati, jer je sada konačno svima jasno da su razlike u vrhu krajiške vlasti takve da bi mogle ugrožavati borbu za slobodu Krajine i njen opstanak sa čitavim srpskim narodom kao i drugima koji to žele u Jugoslaviji“.³³

Konačno, šesta sjednica Skupštine SAO Krajine održana je 21. novembra 1991. godine u vrlo složenim okolnostima žestokog rata, Hrvatske koja je, po isteku tromjesečnog moratorijuma, 8. oktobra proglasila nezavisnost, i naročito pregovora o razmještanju mirovnih snaga, koji se nisu razvijali u skladu sa željama krajinske strane. Bez obzira na više nego složene okolnosti ovo nije bila sjednica sloge, već razdora. Od 75 verifikovanih poslanika došao je 51, a među njima nisu bili ni predsjednik, ni dva potpredsjednika Skupštine, pa je zasjedanje otvorila Borka Lalić, sekretar Skupštine. Zbog činjenice da sjednicu nije sazvao predsjednik Skupštine SAO Krajine, već da je sazvana na inicijativu Kluba poslanika Banije i Korduna, SO Gračac i Vlade SAO Krajine, u istupima Boška Božanića, Davida Rastovića, Milana Martića i Nebojše Mandinića osporen je njen legitimitet i nazvana je „padobraskom“. Kada je, uprkos njihovim protivljenjima, predsjedavajući Gojko Torbica pozvao prisutne poslanike da se izjasne da li su za održavanje sjednice i prelazak na dnevni red, što je većina podržala, za govornicu je izašao predsjednik SO Donji Lapac Rastović i rekao da napušta salu, jer je u pitanju „moralno-politička lakrdija“. Za njim su salu napustili ministar Martić, poslanik Mandinić i još nekoliko poslanika. Bez obzira na to, Skupština je verifikovala mandate poslanicima iz Slunja, koji je doslovno ne-

надлежности и сједиштима Окружних и Општинских судова САО Крајине“, „Указ о проглашењу Закона о територијалној надлежности и сједиштима Окружних и Општинских јавних тужилаштава САО Крајине“, „Указ о проглашењу Закона о оснивању Јавног предузећа за путеве Крајине“, „Указ о проглашењу Закона о оснивању Јавног предузећа Српске радио-телевизије Крајина“, „Указ о проглашењу Закона о оснивању Јавног предузећа ПТТ саобраћаја Крајина“, „Указ о проглашењу Закона о оснивању Јавног жељезничког транспортног предузећа“, *Гласник Крајине*, 17. 10. 1991, 350–365; *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 203–205, 233–241.

³² HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Poslovník Skupštine Srpske Autonomne Oblasti Krajina*.

³³ „Од Матијашевића до Паспаља“, „Саопштење за јавност“, *Српска нова ријеч*, 29. 11. 1991, 12; М. Гулић, „Проглашење Републике Српске Крајине“, 288.

koliko dana ranije stavljen pod srpsku kontrolu, Petrinje, Sisak-Capraga, koji je predstavljao novoustanovljenu opštinu, i Okučana, a popunjeno je i jedno upražnjeno poslaničko mjesto za Glinu. Radilo se o novih 29 poslanika, pa se Skupština SAO Krajine prvi put susrela sa manirom vlasti koju je predvodio Milan Babić da većinu ili kvorum osigurava primanjem novih poslanika. I pomenuti Boško Božanić je istakao primjer Slunja: „Oslobođen je samo par dana uoči Skupštine, a već ima poslanike!“ Od tog trenutka ukupan broj poslanika u Skupštini SAO Krajine bio je 104 iz 15 opština.³⁴

Na podsticaj premijera Babića, SO Glina je opozvala Velibora Matijaševića, pa je Skupština SAO Krajine na šestoj sjednici izglasala smjenu prvog predsjednika.³⁵ Za njegovog zamjenika SO Glina i Klub poslanika Banije i Korduna odredili su poslanika Mileta Paspalja, tada pomoćnika komandanta za moral u štabu 2. i 3. operativne zone Teritorijalne odbrane za Baniju i Kordun, pa je on izabran za drugog predsjednika Skupštine SAO Krajine.³⁶ Kako je došlo do smjene Velibora Matijaševića na čelu krajinskog parlamenta svjedočio je upravo Mile Paspalj: „Babić je zahtijevao iz Knina da se on opozove, pa je onda opštinski auto obilazio sve odbornike da potpišu njegov opoziv. Od 60 odbornika srpske nacionalnosti koliko je brojala glinska skupština, njih 59 je potpisalo njegov opoziv. Znači ja jedini nisam potpisao.“³⁷ Osim promjena na čelu Skupštine, bilo je promjena i u Vladi. Konačno je popunjeno jedino upražnjeno ministarsko mjesto, pa je SAO Krajina najzad dobila prvog ministra odbrane – potpukovnika Milana Tarbuka. Međutim, Vlada je i dalje bila nekompletna, pošto je smijenjen potpredsjednik Vlade i ministar za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu Dušan Starević.³⁸ Važno je napomenuti da je Skupština SAO Krajine usvojila *Odluku o potvrđi zakona i odluka koje je donijela Vlada Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, čime je trebalo da se „opere“ dotadašnje djelovanje izvršne vlasti u zakonodavnom pogledu.³⁹

³⁴ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Dnevni red 6. sjednice Skupštine SAO Krajine*; M. Четник, „Изабран нови председник“, *Политика*, 22. 11. 1991, 14; Branimir Soleša, „Političke podjele ne ometaju parlament“, *Srpska nova riječ*, 29. 11. 1991, 12; Milorad Bošnjak, „Скупштина је Бабићева трансмисија“, *Srpska nova riječ*, 13. 12. 1991, 8; М. Гулић, „Проглашење Републике Српске Крајине“, 288–289.

³⁵ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Odluka o razrješenju predsjednika Skupštine Srpske Autonomne Oblasti Krajine*, 21. 11. 1991; „Одлука о разрјешењу председника Скупштине Српске Аутономне Области Крајине“, *Гласник Крајине*, 22. 11. 1991, 395.

³⁶ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Odluka o izboru predsjednika Skupštine Srpske Autonomne Oblasti Krajine*, 21. 11. 1991; „Одлука о избору председника Скупштине Српске Аутономне Области Крајине“, *Гласник Крајине*, 22. 11. 1991, 395–396; Ч. К., „Промјене у Скупштини“, „Формиран Клуб посланика“, *Srpski glas*, 9. 12. 1991, 1, 7; М. Паспаљ, *Разоткривање истине*, 131–132.

³⁷ Миле Паспаљ, *Како је крушка надживјела лозу* (Београд: Културна заједница Крајине, 2019), 123–126.

³⁸ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Odluka o razrješenju dužnosti potpredsjednika Vlade Srpske Autonomne Oblasti Krajine*, 21. 11. 1991; Isto, *Odluka o izboru ministra odbrane Srpske Autonomne Oblasti Krajine*, 21. 11. 1991; Isto, *Odluka o razrješenju ministra za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu Srpske Autonomne Oblasti Krajine*, 21. 11. 1991; „Одлука о избору министра одбране Српске Аутономне Области Крајине“, „Одлука о разрјешењу дужности потпредседника Владе Српске Аутономне Области Крајине“, „Одлука о разрјешењу министра за проsvјету, културу и физичку културу Српске Аутономне Области Крајине“, *Гласник Крајине*, 22. 11. 1991, 396; М. Л., „Подршка влади САО Крајине“, *Srpske novine*, 20. 12. 1991, 2.

³⁹ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Odluka o potvrđi zakona i odluka koje je donijela Vlada Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, 21. 11. 1991; „Одлука о потврди закона и одлука које је донијела Влада Српске Аутономне Области Крајина“, *Гласник Крајине*, 22. 11. 1991, 394.

Skupština je usvojila prijedlog poslanika sa Banije i Korduna da se SAO Krajina preimenuje u Srpsku Krajinu, ali za to je bilo potrebno da se sprovede odgovarajuća zakonska procedura. Takođe, prihvaćena je *Platforma Vlade SAO Krajine o mogućim rješenjima ustavnog položaja Srpske Autonomne Oblasti Krajine u budućoj zajednici jugoslovenskih naroda*, koja je usvojena na sjednici Vlade SAO Krajine 5. septembra 1991. godine. Platforma je predviđala tri mogućnosti: spajanje sa Bosanskom Krajinom u federalnu jedinicu pod nazivom Ujedinjena Krajina; prisajedinjenje Srbiji; ili da Krajina kao posebna federalna jedinica bude dio preuređene Jugoslavije.⁴⁰ Formirana je i Komisija za rad i realizaciju Platforme o mogućim rješenjima ustavnog položaja Srpske Autonomne Oblasti Krajine u budućoj zajednici jugoslovenskih naroda. Za predsjednika je imenovan novi predsjednik Skupštine SAO Krajine Mile Paspalj, a za članove poslanici: Lazar Macura, Dragan Milanko, Dušan Ećimović, Mile Bosnić, Đuro Dedić, Branko Dmitrović, Petar Cvetanović, Dušan Jović i Mladen Petrović.⁴¹ Takođe, Skupština SAO Krajine je usvojila odluke o izboru predsjednika opštinskih sudova u Vojniću, Glini, Gračacu, Dvoru, Kostajnici, Okučanima i Petrinji, kao i sudija u opštinskim sudovima u Vojniću, Glini, Gračacu, Dvoru, Kninu, Kostajnici, Obrovcu, Okučanima i Petrinji. Usvojene su i odluke o izboru predsjednika i sudija u Okružnom sudu u Glini, kao i opštinskih javnih tužilaca u opštinskim javnim tužilaštvima u Vojniću, Okučanima i Glini i okružnog javnog tužioca u Okružnom javnom tužilaštvu u Glini. Na kraju, za sudiju Vrhovnog suda Srpske Autonomne Oblasti Krajina imenovan je Branko Kljajić.⁴²

Iako je rad Skupštine SAO Krajine konačno odblokiran, a u njenom vodstvu je izvršena promjena u skladu sa željama vladajuće garniture koju je predvodio Milan

⁴⁰ „Платформа Владе САО Крајине о могућим рјешењима уставног положаја Српске аутономне области Крајине у будућој заједници југословенских народа“, „Саопштење за јавност“, *Српске новине*, 20. 12. 1991, 5; *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 217–219; М. Гулић, „Проглашење Републике Српске Крајине“, 289–290.

⁴¹ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Rješenje o imenovanju članova Komisije za rad na realizaciji Platforme o mogućim rješenjima ustavnog položaja Srpske Autonomne Oblasti Krajine u budućoj zajednici jugoslovenskih naroda*; „Рјешење о именовању чланова Комисије за рад и реализацију Платформе о могућим рјешењима уставног положаја Српске Аутономне Области Крајине у будућој заједници југословенских народа“, *Гласник Крајине*, 22. 11. 1991, 395.

⁴² HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Odluka o imenovanju Opštinskog javnog tužioca u Opštinskom javnom tužilaštvu Glina*; „Одлука о избору председника у Општинском суду Војнић“, „Одлука о избору судије у Општинском суду Војнић“, „Одлука о избору председника у Општинском суду Глина“, „Одлука о избору судија у Општинском суду Глина“, „Одлука о избору председника у Општинском суду Грачац“, „Одлука о избору судије у Општинском суду Грачац“, „Одлука о избору председника у Општинском суду Двор“, „Одлука о избору судија у Општинском суду Двор“, „Одлука о избору судије у Општинском суду Книн“, „Одлука о избору председника у Општинском суду Костајница“, „Одлука о избору судије у Општинском суду Обровац“, „Одлука о избору председника Општинског суда Окучани“, „Одлука о избору судије у Општинском суду Окучани“, „Одлука о избору председника Општинског суда Петриња“, „Одлука о избору судије у Општинском суду Петриња“, „Одлука о избору председника у Окружном суду Глина“, „Одлука о именовању Општинског јавног тужиоца у Општинском јавном тужилаштву Војнић“, „Одлука о именовању Општинског јавног тужиоца у Општинском јавном тужилаштву Окучани“, „Одлука о именовању Општинског јавног тужиоца у Општинском јавном тужилаштву у Глини“, „Одлука о избору судије у Врховни суд Српске Аутономне Области Крајине“, *Гласник Крајине*, 22. 11. 1991, 396–400; Брко Сањин, „Скупштина истине“, *Српска нова ријеч*, 13. 12. 1991, 2.

Babić, nastavljena je praksa da se zakoni donose mimo parlamenta i uz zaobilaženje redovne procedure. *Ustavni zakon Srpske Autonomne Oblasti Krajina* jasno je propisao da Skupština donosi zakone, odluke, druge propise i opšte akte. Uz pozivanje na član 22 *Ustavnog zakona Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, 30. novembra 1991. godine usvojeni su: *Zakon o odbrani*, *Zakon o radnim odnosima*, *Zakon o javnim preduzećima*, *Zakon o ličnom radu*, *Zakon o kolektivnim ugovorima* i *Zakon o inspekciji rada*, a 1. decembra *Zakon o unutrašnjim poslovima* i *Zakon o odlučivanju u skupštinama u uslovima kada je skupštine napustio određeni broj odbornika*. Upravo tim propisom oblasna vladajuća struktura pokušala je da onemogući potpunu paralizu institucija i da amortizuje političke sukobe. Tim neobičnim zakonom utvrđeno je da se „odbornici koji su napustili izbornu jedinicu u kojoj se biraju, ne računaju u evidenciju izabranih odbornika skupštine opštine“. Šta je to u praksi značilo biva jasnije na osnovu odredbe zakona prema kojoj se ti odbornici ne uzimaju u obzir prilikom utvrđivanja kvoruma, a radilo se o onima „koji su napustili izborne jedinice u kojima su birani, odnosno koji su se iselili sa područja opštine ili su pokazali nedvosmisleni namjeru da ne učestvuju u radu skupštine“.⁴³

Sedma sjednica Skupštine SAO Krajine održana je 8. decembra 1991. godine, a u središtu pažnje je bio prijedlog o angažovanju mirovnih snaga Ujedinjenih nacija na zaraćenom području. Osim toga, verifikovani su mandati poslanika iz Karlovca i Plaškog, pa je broj opština zastupljenih u Skupštini SAO Krajine porastao na 17, a broj poslanika na 118. Pošto je sjednica održana nekoliko sati nakon što je u Tokiju završena utakmica Intekontinentalnog kupa u fudbalu u kojoj je *Crvena zvezda* iz Beograda savladala čileanski klub *Kolo Kolo* i postala nezvanični prvak svijeta, odlučeno je da se Fudbalskom klubu *Crvena zvezda* pošalje telegram „u znak pobjede“. Na kraju, Skupština je potvrdila još dva zakona koje je prethodno donijela Vlada – *Zakon o odbrani* i *Zakon o unutrašnjim poslovima*.⁴⁴

Posljednja, osma sjednica Skupštine SAO Krajine održana je 19. decembra 1991. godine u opštinskoj vijećnici u Kninu. Imala je svečani karakter, s obzirom na to da je tada proglašen *Ustav Republike Srpske Krajine* i donijet ustavni zakon za sprovođenje ustava. Za prvog predsjednika Republike Srpske Krajine (RSK) izabran je dotadašnji predsjednik Vlade SAO Krajine Milan Babić, koji je tom prilikom položio zakletvu.⁴⁵ Skupština SAO

⁴³ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Zakon o odlučivanju u skupštinama u uslovima kada je skupštine napustio određeni broj odbornika*; „Указ о проглашењу Закона о одбрани“, „Указ о проглашењу Закона о унутрашњим пословима“, „Указ о проглашењу Закона о радним односима“, „Указ о проглашењу Закона о јавним предузећима“, „Указ о проглашењу Закона о личном раду“, „Указ о проглашењу Закона о колективним уговорима“, „Указ о проглашењу Закона о инспекцији рада“, *Гласник Крајине*, 2. 12. 1991, 406–466; *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 280–286.

⁴⁴ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Dnevni red 7. sjednice Skupštine SAO Krajine*; Isto, *Odluka o potvrdi zakona koje je donijela Vlada Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, 8.12.1991.

⁴⁵ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Dnevni red 8. sjednice Skupštine SAO Krajine*; Isto, *Odluka o izboru predsjednika Republike Srpske Krajine*; Hrvatski informativni centar (HIC), Zbirka dokumenata Republike Srpske Krajine, A 240–003, *Odluka o proglašenju Ustava Republike Srpske Krajine*; Д. Стевановић, М. Четник, „Проглашена Република Српска Крајина“, *Политика*, 20. 12. 1991, 11; М. М., „Проглашена Република Српска Крајина“, *Српски глас*, 29. 12. 1991, 1; „Рођена Република Српска Крајина“, *Српска нова ријеч*, 31. 12. 1991, 1.

Krajine je od tada postala Skupština Republike Srpske Krajine, premda je sve do „ujediniteljske“ skupštine 26. februara 1992. godine predstavljala samo preimenovanu oblasnu skupštinu. O tome svjedoči i to što je broj od 60 poslanika doslovno preuzet iz dotadašnjeg *Statuta Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, premda je Skupština SAO Krajine u vrijeme izglasavanja ustava imala 119 poslanika. U ustavu je stajalo da teritoriju RSK čini teritorija SAO Krajine, pa se stiče utisak da se radilo samo o promjeni statusa, tj. da je dotadašnja srpska autonomna oblast postala republika. Razliku je činilo to što su se proglašenju RSK pridružile i preostale dvije srpske autonomne oblasti u Hrvatskoj – Srpska Oblast Slavonija, Baranja i Zapadni Srem istog dana na sjednici u Belom Manastiru, i Srpska Autonomna Oblast Zapadna Slavonija.⁴⁶ Tada proglašena Republika Srpska Krajina predstavljala je „nacionalnu državu srpskog naroda i svih naroda koji u njoj žive“. Utemeljena je na „pravu srpskog naroda na samoopredjeljenje“ i „vjekovnoj borbi srpskog naroda za slobodu“, a donošenje njenog ustava je bilo motivisano željom srpskog naroda da stvori demokratsku državu „na svom istorijskom i etničkom prostoru“. ⁴⁷ Međutim, ona je svoje pune konture dobila nešto više od dva mjeseca nakon proglašenja, kada je održano prvo pravo zasjedanje Skupštine RSK i kada je ustav izmijenjen.

Prilog: Spisak poslanika u Skupštini Srpske Autonomne Oblasti Krajina

Opština	Datum verifikacije mandata poslanika	Poslanici
1) Donji Lapac ⁴⁸	30. 4. 1991.	1. Dragan Dubajić 2. Ilija Đukić 3. Mile Majstorović 4. Slobodan Ovuka 5. David Rastović 6. Nikola Rašeta 7. Stevo Tišma
2) Benkovac ⁴⁹	30. 4. 1991.	8. Zdravko Zečević 9. Bogdan Mimić 10. Ratomir Ivaniš 11. Milan Štrbac 12. Mile Šuša 13. Gojko Ivaneža 14. Novica Rnjak
3) Gračac ⁵⁰	30. 4. 1991.	15. Jasminka Mandić 16. Siniša Mileusnić 17. Milorad Mandić 18. Milan Čanković 19. Nikola Đukić 20. Milan Budimlja 21. Stevo Agbaba

⁴⁶ Р. Суботић, „Историјски корак ка уједињењу српског народа“, *Политика*, 20. 12. 1991, 11.

⁴⁷ НМДЦДР, *Скупштина RSK*, кут. 1, *Устав Републике Српске Крајине*, „Одлука о проглашењу Устава Републике Српске Крајине“, *Службени гласник Републике Српске Крајине*, 2. 1. 1992, 1–11; *Uspori i pad „Republike Srpske Krajine“*, 114–133; *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 356–376; Миле Паспаљ, *Албум из Крајине* (Сарајево: МНИПТ Јавност, 1996), 94–116; Исти, *Разоткривање истине*, 147–163.

⁴⁸ „Рјешење о избору посланика Скупштине САО Крајина“, *Гласник Крајине*, 20. 4. 1991, 66.

⁴⁹ „Рјешење о избору посланика Скупштине САО Крајина“, *Гласник Крајине*, 20. 4. 1991, 80.

⁵⁰ „Рјешење о избору 7 посланика у Скупштину САО Крајина“, *Гласник Крајине*, 17. 5. 1991, 143–144.

4) Knin ⁵¹	30. 4. 1991.	22. Milan Babić 23. Slobodanka Vujatović 24. Đuro Kolundžija 25. Lazar Macura 26. Nebojša Mandinić 27. Tihomir Medić 28. Gojko Torbica
5) (Titova) Korenica ⁵²	30. 4. 1991.	29. Boško Božanić 30. Mladen Petrović 31. Milan Uzelac 32. Luka Jelić 33. Milenko Kalember 34. Milan Gajić 35. Mirko Uzelac
6) Obrovac ⁵³	30. 4. 1991.	36. Marinko Dupor 37. Rajko Komazec 38. Đuro Lakić 39. Dragan Milanko 40. Miroslav Simić 41. Sergej Veselinović 42. Dušan Zelić
7) Vrginmost ⁵⁴	30. 4. 1991.	43. Miloš Čiča 44. Ljuban Dobrić 45. Gojko Mirilović 46. Pavao Mišćević 47. Jovan Mraović 48. Marko Vojnović 49. Simo Crevar ⁵⁵
8) Glina ⁵⁶	30. 4. 1991.	50. Milan Martinović 51. Milan Vukšić 52. Milan Branković 53. Mile Paspalj 54. Velibor Matijašević ⁵⁷ 55. Svetozar Bogdanić 56. Dušan Jović ⁵⁸

⁵¹ „Рјешење о избору посланика САО Области Крајина“, *Гласник Крајине*, 17. 5. 1991, 153.

⁵² „Одлука“, *Гласник Крајине*, 17. 5. 1991, 163–164.

⁵³ „Рјешење о избору 7 посланика у Скупштину САО Крајина“, *Гласник Крајине*, 17. 5. 1991, 172–173.

⁵⁴ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Odluka o verifikaciji mandata poslanika Skupštine SAO Krajine*, 30. 4. 1991.

⁵⁵ Poslanički mandat Sime Crevara verifikovan je kasnije, pa se negdje kao sedmi vrgomoščanski poslanik navodi Dmtar Obradović.

⁵⁶ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Odluka o verifikaciji mandata poslanika Skupštine SAO Krajine*, 30. 4. 1991; HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Odluka o verifikaciji mandata poslanika Skupštine Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, 21. 11. 1991.

⁵⁷ Pošto je SO Glina opozvala Velibora Matijaševića sa mjesta predsjednika Skupštine SAO Krajine, njegovo mjesto u poslaničkoj klupi zauzeo je Ljubomir Madžarac.

⁵⁸ Poslanički mandat Dušana Jovića verifikovan je kasnije, na sjednici održanoj 21. novembra 1991. godine.

9) Dvor ⁵⁹	30. 4. 1991.	57. Petar Cvetanović 58. Milan Žunić 59. Dušan Beić 60. Rade Mrđenović 61. Mile Stambolija 62. Mile Grabundžija 63. Jovan Preradović
10) Vojnić ⁶⁰	16. 5. 1991.	64. Dragan Bjelivuk 65. Miloš Vučković 66. Branko Krivokuća 67. Dragan Popović 68. Đuro Gušić 69. Ilija Musulin 70. Boško Višnjić
11) Kostajnica ⁶¹	27. 6. 1991.	71. Branko Dmitrović 72. Ljubomir Marjanović 73. Pero Trbojević 74. Nikola Plavljanić 75. Branko Rebić 76. Branko Petrinjac 77. Milan Indić
12) Okučani ⁶²	21. 11. 1991.	78. Vaso Oštrolučanin 79. Đorđe Damjanović 80. Joco Marić 81. Milan Romanić 82. Dušan Vitez 83. Stevan Stančić 84. Dušan Ećimović
13) Petrinja ⁶³	21. 11. 1991.	85. Jovo Ranić 86. Spiro Kostić 87. Miloš Cvetković 88. Đuro Dedić 89. Dragan Sanader 90. Milan Šteković 91. Ranko Dodoš
14) Sisak-Caprag ⁶⁴	21. 11. 1991.	92. Mićo Jelić-Grnović 93. Veljko Samardžija 94. Milan Ivanić 95. Lazar Dragičević 96. Vanja Zdjelarac 97. Milan Hinić 98. Jovo Krajačić ⁶⁵

⁵⁹ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Odluka o verifikaciji mandata poslanika Skupštine SAO Krajine, 30.4.1991.*

⁶⁰ М. Паспаљ, *Разоткривање истине*, 509.

⁶¹ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Rješenje o izboru poslanika u Skupštinu SAO Krajina, 24. 6. 1991; Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti*, II, 185–191.

⁶² HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Odluka o verifikaciji mandata poslanika Skupštine Srpske Autonomne Oblasti Krajina, 21. 11. 1991.*

⁶³ Isto.

⁶⁴ Isto.

⁶⁵ Šest dana nakon što je izabran za poslanika u Skupštini SAO Krajine, Jovo Krajačić je poginuo 27. novembra 1991. godine (М., „Јовица Крајачић“, *Српска нова ријеч*, 13. 12. 1991, 4).

15) Slunj ⁶⁶	21. 11. 1991.	99. Mile Bosnić 100. Mile Mladen 101. Željko Krmar 102. Todor Dereta 103. Pero Mirčić 104. Mirko Krajačić 105. Nikola Krmar
16) Karlovac (Krnjak) ⁶⁷	8. 12. 1991.	106. Miloš Čulum 107. Bogdan Milovanović 108. Svetozar Mraović 109. Đuro Novaković 110. Milorad Pruginić 111. Đorđe Šimulija 112. Miloš Živković
17) Plaški ⁶⁸	8. 12. 1991.	113. Nikola Medaković 114. Milan Radmanović 115. Petar Trbojević 116. Dimitrije Kosanović 117. Milorad Medaković 118. Miloš Vučetić 119. Nikola Dokmanović

REFERENCE

- Barić, Nikica. *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990.–1995*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2005.
- Dakić, Mile. *Srpska Krajina: istorijski temelji i nastanak*. Knin: Iskra, 1994.
- Gulić, Milan. „Proglašenje Republike Srpske Krajine: u sjenci Vensovog plana“. U: *Građanski rat u Hrvatskoj 1991–1995*, XI–XII. Priređivač Milojko Budimir, 274–337. Beograd: Udruženje Srba iz Hrvatske; Srpsko kulturno društvo *Zora*; Srpska čitaonica *Dr Jovan Rašković*, 2016.
- Gulić, Milan. „Projekti ujedinjenja Republike Srpske i Republike Srpske Krajine“. *Srpske studije*, XV, (2024), 328–359.
- Marijan, Davor. *Hrvatska 1989.–1992. Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2017.
- Marijan, Davor. *Ohuja*. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2007.
- Milardović, Anđelko, prir. *Dokumenti o državnosti i političkom sustavu Republike Hrvatske 1990.–2020*. Zagreb: AGM d.o.o. za izdavaštvo i usluge, 2021.
- Paspalj, Mile. *Album iz Krajine*. Sarajevo: MNIPT Javnost, 1996.
- Paspalj, Mile. *Kako je kruška nadživjela lozu*. Beograd: Kulturna zajednica Krajine, 2019.

⁶⁶ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Odluka o verifikaciji mandata poslanika Skupštine Srpske Autonomne Oblasti Krajina*, 21. 11. 1991.

⁶⁷ HMDCDR, Skupština RSK, kut. 1, *Odluka o verifikaciji mandata poslanika Skupštine Autonomne Oblasti Krajine*, 8. 12. 1991.

⁶⁸ Isto.

- Paspalj, Mile. *Razotkrivanje istine*. Beograd: Kulturna zajednica Krajine, 2015.
- Pauković, Davor, prir. *Uspon i pad „Republike Srpske Krajine“: dokumentarni kronološki prikaz nastanka i propasti paradržave*. Zagreb: Centar za politološka istraživanja, 2005.
- Radulović, Srđan. *Sudbina Krajine*. Beograd: Srpsko kulturno društvo Zora, 2015².
- Ručić, Mate, ur. *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.–1995. Dokumenti, II, Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (1990.–1991.)*. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata; Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 2007.

ESTABLISHMENT AND WORK OF THE ASSEMBLY
OF THE SERBIAN AUTONOMOUS REGION OF KRAJINA
(April 30–December 19, 1991)

Milan Gulić, PhD*

Summary

In the period of the collapse of socialist Yugoslavia, one of the open questions was the position of Serbs in Croatia. They felt threatened by the change of republican authorities, and in the process of Croatian secession from Yugoslavia, they believed that they had the right to decide their own future. In those events, they started autonomous organizing. The germ of Serbian autonomy in Croatia was represented by the Union of Municipalities of Northern Dalmatia and Lika, from which the Serbian Autonomous Region of Krajina was born on December 21, 1990. Only during the first two months of its existence was it considered autonomous within Croatia as a Yugoslav republic. When Croatia initiated the procedure for separation from the Yugoslav state framework, Krajina also declared its separation from Croatia. In order to strengthen its position, it built institutions, so on April 30, 1991, the Assembly of the Serbian Autonomous Region was formed. Each municipality that was part of Krajina provided seven deputies for its assembly. At the constitutive session, nine municipalities were represented, and at the last one, 17. Assembly of the Serbian Autonomous Region of Krajina held a total of eight sessions, seven of which were in Knin, and one in Bosansko Grahovo. During that time, the number of deputies increased from 61 to 119. The first president was Velibor Matijašević, and the second was Mile Paspalj. It operated under its original name until December 19, 1991, when it became the Assembly of the Republic of Serbian Krajina.

KEYWORDS: Serbian Autonomous Region of Krajina, Assembly of the Serbian Autonomous Region of Krajina, Republic of Serbian Krajina, Republic of Croatia, Milan Babić.

* Principal Research Fellow, Institute for Contemporary History, Belgrade, Republic of Serbia
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5964-0158>; E-mail: milan.gulic@gmail.com